

**O'ZBEKISTON ELEKTROENERGETIKA TARMOG'INI
MODERNIZATSIYALASHDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI BILAN
HAMKORLIKNING O'RNI (1991-2022)**

Shariphadjayeva Mahbuba Asqarovna

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti

2-bosqich magistranti

gallaxys760@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalash jarayonida xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning ahamiyati tahlil qilingan. 1991-2022-yillar davomida Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda amalga oshirilgan loyihalar, ularning samaradorligi va kelajak istiqbollari o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalqaro moliyaviy hamkorlik O'zbekiston energetika tizimining modernizatsiyalashuvida muhim rol o'ynagani aniqlangan.

Kalit so'zlar: elektroenergetika, modernizatsiya, xalqaro moliya institutlari, investitsiya loyihalari, energiya samaradorligi, xalqaro hamkorlik.

**РОЛЬ СОТРУДНИЧЕСТВА С МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ
ИНСТИТУТАМИ В МОДЕРНИЗАЦИИ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ
УЗБЕКИСТАНА (1991-2022)**

Аннотация: В данной статье проанализировано значение сотрудничества с международными финансовыми институтами в процессе модернизации электроэнергетической отрасли Узбекистана. В период с 1991 по 2022 год были изучены проекты, реализуемые в сотрудничестве со Всемирным банком, Азиатским банком развития и другими международными финансовыми учреждениями, их эффективность и перспективы на будущее. По результатам исследования установлено, что международное финансовое сотрудничество сыграло важную роль в модернизации энергетической системы Узбекистана.

Ключевые слова: электроэнергетика, модернизация, международные финансовые институты, инвестиционные проекты, энергоэффективность, международное сотрудничество.

**THE ROLE OF COOPERATION WITH INTERNATIONAL FINANCIAL
INSTITUTIONS IN THE MODERNIZATION OF UZBEKISTAN'S
ELECTROENERGETICS NETWORK (1991-2022)**

Abstract: This article analyzes the importance of cooperation with international financial institutions in the process of modernizing the network of electroenergetics of Uzbekistan. During the period 1991-2022, projects carried out in cooperation with the World Bank, the Asian Development Bank and other international financial institutions, their effectiveness and future prospects were studied. According to the results of the study, it was found that international financial cooperation played an important role in the modernization of the energy system of Uzbekistan.

Keywords: electroenergetics, modernization, international financial institutions, investment projects, energy efficiency, international cooperation.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng elektroenergetika sohasini modernizatsiya qilish, uni zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakat elektroenergetika tizimida mavjud bo'lgan muammolar - asosan sovet davridan qolgan infrastruktura, eskirgan uskunalar, elektr energiyasini ishlab chiqarish va uzatishdagi yo'qotishlar, energiya samaradorligining pastligi kabi masalalar tizimni tubdan isloh qilish zarurligini ko'rsatdi. Bu o'z navbatida elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiya qilish uchun yirik moliyaviy resurslarni jalb etish ehtiyojini keltirib chiqardi [1]. Shu nuqtai nazardan, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik o'rnatish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etdi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekiston elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalashda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning o'rnini va ahamiyatini kompleks ravishda o'rganishdan iborat. Tadqiqot maqsadidan kelib chiqqan holda quyidagi vazifalar belgilangan: xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning huquqiy-me'yoriy asoslarini tahlil qilish; amalga oshirilgan loyihalarning samaradorligini baholash; ushbu hamkorlikning kelajakdagi istiqbolli yo'nalishlarini aniqlash va tegishli tavsiyalar ishlab chiqish. Tadqiqot mavzusining dolzarbligi shundaki, elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalash masalasi O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda xalqaro moliyaviy institutlarning o'rnini beqiyosdir.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi tizimli va qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni o'rganish hamda mantiqiy xulosalash usullariga asoslangan. Mavjud ilmiy adabiyotlar, rasmiy hujjatlar va hisobotlar tahlili orqali mavzu yoritilgan.

Karimov (2018) o'z tadqiqotida O'zbekiston energetika tizimining rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilgan [2]. Alimov va Rahimov (2020) xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning huquqiy asoslarini o'rgangan [3].

Xorijiy tadqiqotchilardan Wilson (2019) Markaziy Osiyo davlatlarining energetika sohasidagi xalqaro hamkorligini tahlil qilgan [4]. Kumar va boshqalar (2021) Osiyo taraqqiyot bankining mintaqadagi energetika loyihalarini o'rgangan [5].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'zbekiston Respublikasi elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalashda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik 1991-2022-yillar davomida faol rivojlanib bordi. Tahlillar ko'rsatishicha, ushbu davr mobaynida xalqaro moliya institutlaridan jalb qilingan mablag'lar hajmi 4,5 mlrd AQSh dollarini tashkil etdi [6]. Bu mablag'lar asosan energiya ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, elektr uzatish tizimlarini yangilash va energiya samaradorligini oshirishga yo'naltirildi.

Jahon banki bilan hamkorlik doirasida 1,8 mlrd dollar qiymatidagi loyihalar amalga oshirildi. Bank mablag'lari hisobidan Toshkent, Navoiy va Sirdaryo issiqlik elektr stansiyalarining eskirgan uskunalari yangilandi, elektr uzatish liniyalari modernizatsiya qilindi. Ayniqsa, zamonaviy raqamli hisoblagichlarning o'rnatilishi elektr energiyasi iste'molini nazorat qilish va hisob-kitob tizimini takomillashtirishga imkon berdi. Jahon banki ekspertlarining baholashiga ko'ra, ushbu loyihalar natijasida elektr energiyasini uzatishdagi texnik yo'qotishlar 2 barobarga kamaydi [6].

Osiyo taraqqiyot banki bilan hamkorlikda 2,1 mlrd dollarlik loyihalar amalga oshirildi [7]. Bank mablag'lari hisobidan mamlakatning turli hududlarida 35 ta yangi transformator stansiyasi qurildi, 350 km uzunlikdagi yuqori kuchlanishli elektr uzatish liniyalari modernizatsiya qilindi. Bank tomonidan moliyalashtirilgan loyihalar doirasida qayta tiklanuvchi energiya manbalarini

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

rivojlantirish bo'yicha ham muhim ishlar amalga oshirildi. Xususan, Navoiy viloyatida 100 MVt quvvatli quyosh elektr stansiyasi qurildi.

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki hamda boshqa xalqaro moliya institutlari ham O'zbekiston elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalashda faol ishtirok etdi [8]. Ularning kreditlari hisobidan elektr energiyasini hisoblash va nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimi joriy etildi, tarmoqni boshqarishning zamonaviy raqamli tizimlari o'rnatildi.

Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning muhim jihati shundaki, moliyaviy resurslar bilan bir qatorda ilg'or xalqaro tajriba va texnologiyalar ham jalb qilindi. Xorijiy ekspertlarning ishtirokida tarmoqni boshqarish tizimi takomillashtirildi, xodimlarning malakasi oshirildi. Energetika vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2015-2022-yillarda 1500 dan ortiq mutaxassis xalqaro moliya institutlari ko'magida malaka oshirish kurslarida ishtirok etdi [6].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik natijasida elektroenergetika tarmog'ining asosiy texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlari yaxshilandi. Jumladan, elektr energiyasi ishlab chiqarish hajmi 1,5 barobarga oshdi, tarmoqdagi texnik yo'qotishlar 2 barobarga kamaydi, energiya samaradorligi sezilarli darajada oshdi. Shuningdek, qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushi 2022-yilga kelib umumiy ishlab chiqarish hajmining 10 foiziga yetdi.

Biroq, tarmoqda hali ham hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar mavjud. Xususan, ayrim hududlarda elektr ta'minotidagi uzilishlar, ayniqsa qish mavsumida kuzatiladigan energiya taqchilligi, elektr uzatish liniyalarining eskirganligi kabi masalalar o'z yechimini kutmoqda. Bu esa kelajakda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni yanada kengaytirish zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga asoslanib xulosa qilish mumkinki, 1991-2022-yillar davomida O'zbekiston elektroenergetika tarmog'ini modernizatsiyalashda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik sezilarli natijalarni berdi. Bu davrda Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi yirik xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda amalga oshirilgan loyihalar natijasida tarmoqning texnik-texnologik bazasi sezilarli darajada yangilandi, xalqaro standartlarga muvofiq zamonaviy boshqaruv tizimlari joriy etildi va tarmoqning energiya samaradorligi oshirildi. Shuningdek, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha muhim qadamlar tashlandi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, kelajakda hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq: "yashil energetika" loyihalarini kengaytirish va ularni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish; raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha hamkorlikni kuchaytirish; energiya samaradorligini oshirish bo'yicha innovatsion loyihalarni amalga oshirish; mintaqaviy energetika bozorini rivojlantirish uchun xalqaro moliyaviy resurslarni jalb etish. Mazkur yo'nalishlarning amalga oshirilishi O'zbekiston elektroenergetika tarmog'ining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Каримов, И.А. (2015). Углубление реформ в энергетическом секторе Узбекистана. Ташкент: Узбекистан.
2. Karimov, S.B. (2018). O'zbekiston energetika tizimi: rivojlanish yo'nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4, 45-52.
3. Алимов, Р.М., Рахимов, М.А. (2020). Международное сотрудничество Узбекистана в сфере энергетики. Ташкент: Фан.
4. Wilson, M. (2019). International Energy Cooperation in Central Asia. Energy Policy Journal, 85, 124-138.

5. Kumar, R., et al. (2021). ADB's Energy Projects in Central Asia: Analysis and Perspectives. Asian Development Review, 38(2), 78-95.
6. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. (2022). 2021 yil yakunlari bo'yicha hisobot. Toshkent.
7. Asian Development Bank. (2022). Uzbekistan Energy Sector Assessment Report. Manila: ADB.
8. World Bank. (2021). Uzbekistan Energy Sector Transformation Project Report. Washington, DC: World Bank Group.